

СТРУКТУРНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВУ ПОДОРОЖІ В РОМАНІСТИЦІ Л. СТЕРНА

Г.Ю. Кравчук, студентка групи ФАб-2-16-4.0д, IV курс, спеціальність «Філологія (англійська мова і література)».

Науковий керівник: Г.В. Бітківська, доцент кафедри світової літератури, кандидат педагогічних наук.

У статті розглянуто структурно-стилістичні особливості мотиву подорожі в романістиці Лоренса Стерна: проаналізовано стилістичні особливості наративу подорожі, досліджено подорож як механізм пошуку самоідентичності головного героя, простежено ознаки моделі психологічної подорожі у творах «Життя та думки Трістрама Шенді, джентльмена», «Сентиментальна подорож Францією та Італією».

Ключові слова: *мотив подорожі, самоідентичність, психологічна подорож, структурно-стилістичні особливості, мандрівна література, подорож.*

In the article the structural and stylistic motives of travel in Lawrence Stern's novels are identified: the stylistic features of the travel narrative are analyzed, and also travel as a mechanism for finding the protagonist's own identity and a model of psychological travel in "The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman" and "Sentimental journey through France and Italy" are explored.

Key words: *motive of travel, own identity, psychological journey, structural and stylistic features, traveling literature, travel.*

Актуальність та доцільність дослідження. Творчість англійського письменника Лоренса Стерна (Laurence Sterne, 1713–1768) надає достатньо підстав для осмислення та аналізу структурно-стилістичних особливостей мотиву подорожі на основі його творів: «Життя і думки Трістрама Шенді, джентльмена» та «Сентиментальна подорож Францією та Італією». Неодноразово його твори досліджували такі науковці, як А. Зорін, М. Battestin, V. Woolf, E. Kraft, E. Putney, M. New та ін. Проте незважаючи на те, що особливості мотиву подорожі розглядалися, ця тема ще далека від

остаточного вирішення й потребує подальших досліджень, зокрема у світлі сучасних методологій.

Мета статті – дослідити структурно-стилістичні особливості мотиву подорожі в романістиці Лоренса Стерна (на прикладі романів «Життя і думки Трістрама Шенді, джентльмена» та «Сентиментальна подорож Францією та Італією»).

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- дослідити структурно-стилістичні особливості мотиву подорожі в романістиці Лоренса Стерна;
- проаналізувати стилістичні особливості наративу подорожі;
- дослідити подорож як механізм пошуку самоідентичності головного героя;
- простежити ознаки моделі психологічної подорожі у творах «Життя та думки Трістрама Шенді, джентльмена», «Сентиментальна подорож Францією та Італією».

Аналіз останніх публікацій. Теоретико-методологічною основою дослідження є праці про метажанр подорожі (М. Шульгун, Т. Бовсунівська, P. Hulme, P. Youngs, T. Youngs), жанрову специфіку творів мандрівної літератури (Н. Розінкевич, Е. Максютенко), а також праці про автобіографізм романів Л. Стерна (Th. Keymer, M. New).

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «подорож», слідом за М. Шульгун, застосовуємо в дослідженні для позначення певного жанру в літературі чи літературного прийому, де автор описує реальні або фантастичні поїздки, пригоди героїв, їх життя та враження впродовж мандрівки. Під поняттям «мотив подорожі» ми розуміємо зображення в художньому творі опису переміщення персонажів у просторі та часі – реальних, уявних, метафоричних чи міфічних персонажів та місць [3]. Такі описи можуть доповнюватися асоціаціями, спогадами, роздумами.

Роман Лоренса Стерна «Життя та думки Трістрама Шенді, джентльмена» («The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman», 1759)

містить виразні мотиви та елементи подорожі. Подорожі Трістрама, його нотатки, враження та думки щодо подорожей та мандрівки власним внутрішнім світом – є основними формами мотиву подорожі в цьому романі Л. Стерна. Для цього роману загалом, і для мотиву подорожі в ньому зокрема притаманне порушення законів побудови тогочасного роману — сюжетного, у якому композиційні зміни, як правило, є виправданими та мотивованими [6]. Автор неодноразово вдається до миттєвої зміни часових координат, адже твір має чимало відступів, заміток та зауважень. Однак час у романі Стерна багатосаровий. Паралельно з повільним потоком життя немовляти перед читачем проходять події, що трапилися із Трістрамом, коли він досяг п'ятирічного віку. А оскільки розповідь від першої особи веде вже дорослий герой-оповідач, то тимчасові рамки роману значно розширюються за рахунок відомостей, що містять життєвий досвід оповідача [6].

У «Трістрамі Шенді» частково висвітлюються події особистого життя і творчої біографії Лоренса Стерна, бо роман має автобіографічні ознаки. Увага зосереджується на тих подіях, які були визначальними для формування характеру або вплинули на подальше життя письменника (його подорожі Францією та Італією, власні внутрішні переживання тощо): «*What a large volume of adventures may be grasped within the span of his little life by him who interests his heart in everything*» [5] («Який великий обсяг протягом усього маленького життя може сприйняти той, хто цікавиться усім своїм серцем»). Письменник обирає форму викладу від першої особи, але оповідач грає роль всезнаючого наратора, здатного не лише фіксувати зовнішні прояви емоцій героїв, а й відтворювати їхні думки і почуття [3].

Мотив подорожі пронизує всі томи роману і має свій ритм входження у художню тканину твору, він спорадично зображений у перших книгах роману (I-IV), а у фінальних книгах (VII-IX) стає основним. У романі актуалізується категорія «внутрішньої мандрівки», що охоплює пошук самоідентичності і показує вплив подорожі на внутрішній світ героя, набуваючи форми уявної подорожі.

У романі «Сентиментальна подорож Францією та Італією» («Sentimental journey through France and Italy», 1768) мотив подорожі стає магістральним, відбиваючись у назві й сюжеті, який становить реальна мандрівка пастора Йоріка Францією. Основна сфера інтересів Стерна-романіста у цьому творі – зображення світу почуттів. Головним є те, як сприймає Йорик побачене, які асоціації породжують у нього різні зустрічі та враження.

«Сентиментальна подорож Францією та Італією», подібно до «Трістрама Шенді», стає подорожжю у внутрішній світ героя. Вона необхідна для того, щоб розкрити його духовні якості, показати вади й достоїнства, суперечливість характеру й важливість миттєвих вражень для його формування. І якщо в романі «Життя та думки Трістрама Шенді, джентльмена» події були показані ніби відсторонено, дистанційно, то в «Сентиментальній подорожі Францією та Італією» вони пропущені крізь свідомість і почуття оповідача, пережиті ним [1]. Разом з тим варто зазначити, що дорога Йоріка була дорогою свідомості, а головні пригоди мандрівника – рухом його душі, що і є головним мотивом подорожі у творі.

Стерн спонукає Йоріка покинути звичний спосіб життя і зображує його під час подорожі, коли взаємини героя зі світом стають особливо виразними, не прихованими за звичками чи обставинами існування. Головний герой здійснює подорож у свій внутрішній світ, він досліджує свої власні переживання, емоції, думки, порухи душі та аналізує їх. Дослідники вважають, що у творі особистість головного героя, його чуттєвий світ домінують над описом місць і місцевостей [1].

Як і в попередньому творі, автор відразу порушує традиційну побудову роману, називає підзаголовки географічними назвами міст, якими подорожує (однак думки-спостереження не залежать від маршруту руху), у романі керується безсюжетністю – типовою ознакою роману-подорожі (наприклад, розповідь починається фразою, вихопленою з контексту, і обривається також на півслові, що на той час не практикувалося).

«Сентиментальна подорож Францією та Італією» Лоренса Стерна є оригінальним для другої половини XVIII ст. твором, цікавим не тільки інформативністю матеріалу, а й манерою оповіді та способом нарації. У Стерна постать оповідача не просто помітна — він «не дає читачеві спокою», «їсть його очима», «не дає йому вільно дихнути», тому що постійно перебуває у так званому діалозі з читачем [2]: «*But this does not apply to my travels and so I ask twice for forgiveness for this retreat*» [4] («Але це не стосується моїх подорожей і тому я двічі прошу вибачити мене за цей відступ»).

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Мотив подорожі в романістиці Стерна активно застосовується для зображення емоційного стану персонажа, його психології та духовного життя, що було новим для художньої літератури XVIII ст., та й зараз залишається актуальним. В аналізованих романах мотив подорожі репрезентований символами шляху, руху, сюжетом мандрів і образом активного героя-шукача, з яскравими ознаками перехідного мислення.

Мотиви подорожі у Стерна розширюють тематику й традиційний наратив подорожніх вражень, тому перспективним для подальших досліджень вважаємо компаративне дослідження романістики Стерна в контексті тогочасної літератури факту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михальская Н. П., Аникин Г.В. История английской литературы. Лоренс Стерн (Laurence Sterne, 1713–1768). URL: <http://ruslit.biz/mixalskaya-n-p-anikin-g-v-istoriya-anglijsko%D1%97-literaturi-lorens-stern-laurence-sterne-1713-1768/>.
2. Максютенко Е.В. Особенности художественного воплощения образа Йорика в «Тристраме Шенди» и «Сентиментальном путешествии» Лоренса Стерна. *Актуальні проблеми літературознавства*. Т. 2. Дніпропетровськ, 1997. С. 44–49.
3. Шульгун М. Е. Метажанр подорожі в контексті перехідного художнього мислення (кінець XX – поч. XXI ст.): дисертація. URL: http://shron1.chtyvo.org.ua/Shulhun_Madlena/Metazhanr_podorozhi_v_konteksti_perekhidnoho_khudozhnoho_myslennia_kinets_KhKh_poch_KhKhI_st.pdf.

4. Sterne L. A Sentimental Journey through France and Italy. Selected Prose and Letters : in 2 Volumes. M. : Progress Publishers, 1981.
5. Sterne L. The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman. Reissue edition, 1997.
6. Farahbakhsh A. Mirrors in the Text: Self-reflexive Narrative in Laurence Sterne's Tristram Shandy. URL: https://www.academia.edu/24356996/Mirrors_in_the_Text_Selfreflexive_Narrative_in_Laurence_Sternes_Tristram_Shandy.